

EMMANUEL RENS (1740-1815)

Wijnhandelaar, democraat en eigenaar van de Oudenbergkapel

Jean-Louis RENS

Onder de titel “De Oudenbergkapel in handen van een brouwer”, verschenen in Gerardimontium nr. 264¹, hebben de auteurs ons de verkoop van de kapel van de Oudenberg in Geraardsbergen door Emanuel Rens aan Ghislain-François Van Crombrugghe in herinnering gebracht. Deze twee heren hebben inderdaad elkaar ontmoet in Oudenaarde op 4 juli 1807. Toen ondertekenden zij de volgende overeenkomst, in het Frans opgemaakt en waarvan de bijna letterlijke vertaling hierna volgt:

Voor de hierna genoemde getuigen die ondertekenen, waren aanwezig Emanuel Rens, zelfstandige, wonende in de stad Oudenaarde, departement van de Schelde, die verklaarde te hebben verkocht, afgestaan en overgedragen, zoals hij dit bij deze doet, aan de Heer Gislain-François van Crombrugghe, brouwer, wonende Brugstraat in de stad Geraardsbergen, departement voormeld, hier aanwezig en die aanvaardt voor zich zelf, zijn echtgenote en betrokkenen, een kapel met de grond bevattend zes roeden volgens oude maten (één are zesentachtig centiare onder voorbehoud van minder bij vergissing), genaamd de kapel van de Oudenberg te Geraardsbergen, palend op alle zijden aan goederen van de stad Geraardsbergen, gekocht door de ondertekende verkoper van de heer Odeyn bij notariële akte van de eerste germinal van het jaar elf, door de genoemde Odeyn oorspronkelijk van de regering gekocht bij openbare verkoping verzocht door het gewezen centraal bestuur van het parlement van de Schelde, op achttien floréal jaar zeven, (in de marge: 7 mai 1799) onder artikel twintig van het aanplakbiljet, dit volgens proces-verbaal van toewijzing, hetwelk evenals de kwijting van de betaling samen met de voormelde notariële verkoopakte aan de voornoemde koper werden overhandigd bij aangaan van huidige overeenkomst. De verkoop geschiedt vrij van alle hypotheaire lasten en de koper aanvaardt die

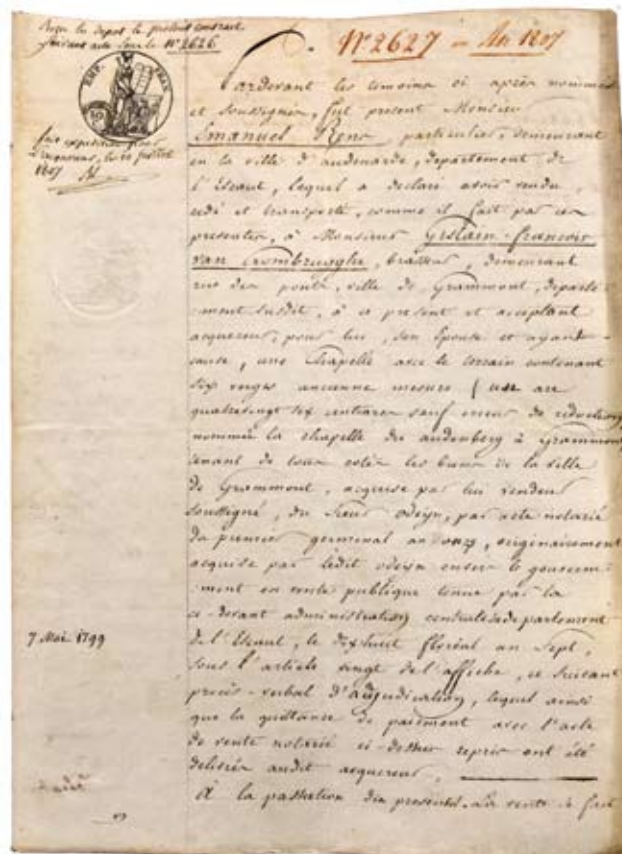
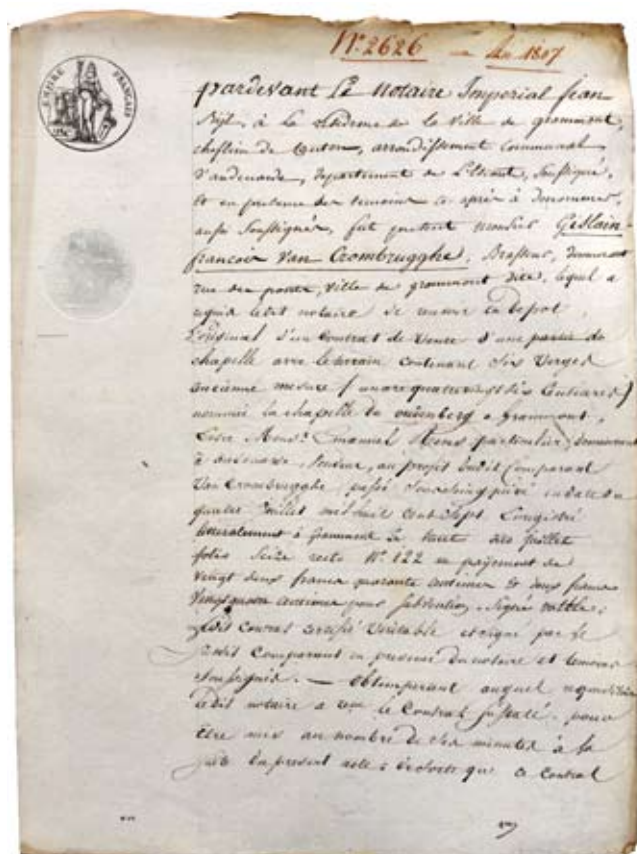
Detailtekening van de Oudenbergkapel in het kaartenboek met alle onroerende goederen van de Sint-Adriaansabdij door Pieter Van Damme en Adriaan Capeau (1756)

tegen en mits de som van viijfhonderd achtenveertig frank twaalf centiemen, die de verkoper verklaart contant te hebben ontvangen, zodat deze als volledige kwijting voor de koper zal gelden, zonder dat hij later kan gehouden worden tot levering van een andere kwijting. Bijgevolg verklaart de verkoper aan de koper alle rechten en vorderingen van eigendom die hij op gezegde kapel bezit, over te dragen, willende ze vrijwillig af te staan, zodat deze laatste vanaf heden ze verwerft en enige eigenaar wordt, om er vanaf heden het genot van te hebben, met de zelfde lasten, voordelen en waarborgen die de verkoper zelf heeft genoten en ook degene die hij heeft verworven en gekregen door zijn voormelde aankoop. Met deze en om de zakelijke overdracht van het verkochte goed te verwezen-

lijken, stemmen de partijen toe dat dit contract wordt overgeschreven in het bevoegd hypotheekkantoor en overal waar dit kan nodig zijn, en waarvan de kosten van mutatie, van registratie en alle kosten betreffende onderhavige akte ten laste van de koper zijn en blijven. Aldus opgemaakt in twee exemplaren en gesloten in Oudenaarde in de tegenwoordigheid van de heren Joseph de Porre en Eugène Salomon respectievelijk wonend in de Kasteelstraat, getuigen die ondertekenen, wonende in Oudenaarde, dewelke na lezing gegeven van deze akte aan de voornoemde partijen, hebben ondertekend met de verkoper en de koper op deze vierde juli duizend achthonderd en zeven. Getekend: E.L. Rens, G.F. Van Crombrugghe, J. de Porre, E. Salomon.”²

1. Gerardimontium, nr. 264, november-december 2015, p. 8-13.

2. RAG (Rijksarchief Gent), fonds notariaat, notaris J. Bijl, Geraardsbergen: verkoper en koper traden toen alleen op om een koop te sluiten, want toen waren de vrouwen wettelijk onbekwaam en de echtgenoot was alleen hoofd van de huwelijks-gemeenschap. Thans zijn de beide echtgenoten bekwaam en zij besturen samen de huwelijks-gemeenschap (art. 215 van het Burgerlijk Wetboek).

Voorpagina van de minuten nrs. 2.626 en 2.627 betreffende de verkoop van de Oudenbergkapel van Emmanuel Rens aan Ghislain-François Van Crombrughe (4 en 8 juli 1807)

Uit die verkoopovereenkomst vernemen wij dat de Oudenbergkapel in beslag genomen werd, zoals andere onroerende goederen van de clerus bij de inval van het Franse leger. Het Franse parlement in Parijs nam wetten en besluiten, die golden voor alle departementen, ook voor de "Belgische". Het bestuur van dat parlement liet na de inbeslagname de kapel openbaar te verkopen op 7 mei 1799 en die werd aan de heer Odeyn toegewezen. Dit was een gedwongen verkoop. De heer Odeyn, over wie wij zeer weinig inlichtingen bezitten, verkocht vrijwillig de kapel aan Emmanuel Rens, wijnhandelaar in Geraardsbergen, bij akte van 22 januari 1803... maar de naam van de notaris is niet bekend. Ten slotte verkocht Emmanuel de kapel, op 4 juli 1807, even vrijwillig, aan Ghislain-François Van Crombrughe, brouwer van beroep. Die laatste verkoopovereenkomst, waarvan vertaling hiervoor, was

in onderhandse vorm, dus alleen bindend voor de wijnhandelaar en de bierbrouwer voornoemd, maar niet tegenstelbaar aan derden. Om die reden ging Van Crombrughe vier dagen later bij notaris Jean Bijl, keizerlijk notaris met standplaats in Geraardsbergen. Deze notaris heeft op 8 juli 1807 de volgende akte eveneens in het Frans opgemaakt en verleden, waarvan hier de zo letterlijk mogelijke vertaling volgt:

"Voor de keizerlijke notaris Jean Bijl, op zijn standplaats in Geraardsbergen, hoofdplaats van het kanton, arrondissement Oudenaarde, departement van de Schelde, die ondertekent, En in de tegenwoordigheid van de hierna genoemde getuigen die ook ondertekenen, Verscheen hier de Heer Gislain François Van Crombrughe, brouwer, wonende Brugstraat van de stad Geraardsbergen voormeld, die genoemde notaris heeft verzocht in bewaring te nemen het ori-

gineel van een verkoopovereenkomst van een kapel met grond groot zes roeden volgens oude maten (één are zesentachtig centiare), genaamd de kapel van de Oudenberg in Geraardsbergen; Tussen de heer Emanuel Rens, zelfstandige, wonende in Oudenaarde, verkoper, in het voordeel van de voornoemde comparant Van Crombrughe, gesloten in onderhandse vorm op datum van vier juli achttienhonderd en zeven, letterlijk geregistreerd te Geraardsbergen op acht juli dito, folio zestien, recto nummer 122 tegen betaling van tweeëntwintig frank veertig centiemen en twee frank vierentwintig centiemen toelage, ondertekend (onleesbaar), Gezegde overeenkomst voor echt verklaard en ondertekend door de voornoemde comparant in de tegenwoordigheid van de notaris en ondergetekende getuigen. Gevolg gevend aan het verzoek heeft de voornoemde notaris de hiervoor beroepen overeenkomst ontvangen om die met onderhavige akte neer te leggen onder zijn minuten; zodat gezegde overeenkomst

het nummer 2627 zal dragen.
Opgemaakt en verleden in Geraardsbergen, in de tegenwoordigheid van Jean de Roy, wagenmaker, en Pierre-Joseph Robert, wever, gehuisvest in de zelfde stad, aangezochte getuigen, dewelke na lezing van onderhavige akte aan de comparant, hebben met hen ondertekend en met de notaris, op acht juli achttienhonderd en zeven."

Twee woorden als nietig doorgehaald in onderhavige akte.

Getekend: G.F. Van Crombrugghe, Joannes De Roy, P.J. Robert, Joës Bijl.

Na ondertekening van de verkoopakte in Oudenaarde, kwam de heer Van Crombrugghe naar Geraardsbergen om bij notaris Bijl zijn eigendomsrecht authentiek en veilig te laten bevestigen.

Notaris Bijl heeft die authentieke akte van neerlegging verleden, om de onderhandse overeenkomst aan zijn akte te kunnen hechten. Door die aanhechting werd de onderhandse verkoop even authentiek als de notariële akte zelf. Het geheel kon dan in de registers van het hypotheekkantoor worden overgeschreven. Dit betekende dat de verkoop tegenstelbaar werd aan derden. Deze hypothecaire overschrijving was inderdaad de openbare bekendmaking van de verkoop, zodat iedereen van dan af verondersteld werd te weten wie de nieuwe eigenaar van het goed was.

Notaris Bijl heeft nochtans in de akte van neerlegging alleen de wilsuitdrukking van de koper, de heer Van Crombrugghe, authentiek verklaard, maar niet de wilsuitdrukking van de verkoper. Deze laatste was niet aanwezig bij de notaris. Was de akte dus onvolmaakt of voldeed die gewoon aan de hypotheekwet van 15 februari en 22 mei 1796, die toen nog in voege was? De huidige hypotheekwet van 16 december 1851 vergt de authentieke vaststelling van de wilsuitdrukking van de beide partijen.

Maar waarom waren twee akten nodig, een verkoopovereenkomst van 4

juli 1807 en een akte van neerlegging van 8 juli 1807?

In de tijd van notaris Jean Bijl bestonden drie soorten notarissen:

1° Notarissen van eerste klasse, die hun standplaats hadden in een stad waar een Hof van Beroep zetelde.

Die notarissen waren bevoegd om akte te verlijden in geheel het rechtsgebied van dat Hof van Beroep.

2° Notarissen van tweede klasse, die hun standplaats hadden in een stad waar een Rechtbank van eerste aanleg zetelde, zodat zij bevoegd waren in geheel het arrondissement van die Rechtbank.

3° En notarissen van derde klasse met standplaats in andere steden of gemeenten, waarvan de bevoegdheid beperkt was tot het rechtsgebied van het Vredegerecht, dus het kanton.³

Notaris Bijl kon dus de verkoopakte in Oudenaarde niet verlijden, aangezien zijn bevoegdheid zich beperkte tot het kanton Geraardsbergen. De heer Van Crombrugghe heeft zich tot de verkoper moeten wenden om de koop, waarvan hij droomde, te voltrekken!

Moeten wij uit het opmaken van twee akten afleiden dat Emma-

nuel Rens niet voornemens was Oudenaarde te verlaten of dat hij de verplaatsing niet kon doen om gezondheidsredenen? Hij was toen 67 jaar oud, voor die tijd een hoge leeftijd. De koper was 21 jaar jonger.

Of wou Emmanuel de raad en bijstand van zijn zoon, Ferdinand Joseph Rens (1773-1811) genieten? Deze laatste was in 1799 gemeentesecretaris in Geraardsbergen geweest en nadien pleitbezorger in Oudenaarde benoemd. De pleitbezorgers bezaten juridische kennis en zorgden voor de procedures tot inleiden van de dossiers voor de rechtbanken. Dit gaf de mogelijkheid aan de advocaten om zich toe te leggen op de pleidooien, zonder te moeten instaan voor de juiste procedureregels. De pleitbezorgers werden in ons land afgeschaft in 1967 met de inwerkingtreding van het nieuw Gerechtelijk Wetboek.

Maar werd die verplaatsing van de kandidaat-koper naar Oudenaarde door notaris Bijl voorbereid? Heeft die notaris de tekst van de verkoop van 4 juli 1807 opgemaakt en die meegegeven aan Van Crombrugghe, om de verkoop in Oudenaarde te

Zijaanzicht van de Oudenbergkapel. Detail uit de lithografie van het bidprentje ter gelegenheid van een "Bedevaart tot O.L.V. van Bijstand op den Oudenberg te Geeraardsbergen" van Gustave Bidez. (1861)

3. *Répertoire pratique de droit belge, verbo notaire*, nr. 42: organieke wet van het notariaat van 25 ventôse jaar XI (16 maart 1803) – vandaag geldt de arrondissementele bevoegdheid als algemene regel voor alle notarissen.

laten ondertekenen door de eigenaar van de Oudenbergkapel? Dit zou kunnen, want er bestaat een grote gelijkenis tussen het geschrift van beide akten en ook tussen de beschrijving van het goed in beide akten, evenals de voornamen: "Emanuel" in de plaats van "Emmanuel" en "Gislain" in de plaats van "Ghislain".

Moeten wij dus uit die verkoop in twee akten afleiden dat keizerlijke Jean Bijl niet gelukkig was met zijn beperkte territoriale bevoegdheid en dat middel heeft aangegrepen om de akte in zijn repertorium te bekomen?

En wat moeten we denken van sommige beweringen, zonder vermelding van de bron, dat Emmanuel voornemens was het kapelletje te slopen? Is dit geloofwaardig? Hij was nochtans sedert 30 september 1758 lid van de Sint-Adriaansgilde in Geraardsbergen, dus zeer vermoedelijk gelovig⁵.

Of werd de intentie te slopen gewoon afgeleid uit het feit dat hij "commissaris van de Franse Republiek" was? Vermoedelijk wel. Het ene vermoeden sluit het andere niet uit. Maar wanneer wij geschiedenis schrijven op grond van vermoedens, dan zijn wij verkeerd bezig. Hij had het goed meer dan vier jaar eerder gekocht en betaald. Het is niet geloofwaardig dat hij het gebouw wou slopen wat tot gevolg zou hebben dat hij bij herverkoop van de blote grond een verlies zou lijden.

Om Emmanuel beter te begrijpen moeten wij over hem iets meer vertellen. Hij is in Geraardsbergen geboren op 7 juni 1740. Hij was het derde van veertien kinderen van

Jean-François Rens (1708-1783) en Catharina Francisca de Bock. Op 4 december 1764 trad hij in het huwelijk met Angelina Joanna de Bruyne. Het gezin woonde in de Brugstraat in Geraardsbergen en gaf het leven aan negen kinderen, die geboren werden tussen 1765 en 1781. Naast de hoger vermelde zoon, Ferdinand Joseph, geboren in Geraardsbergen op 29 oktober 1773, had hij nog een tweede zoon: Joseph Lucas genoemd en geboren in Geraardsbergen op 17 augustus 1776. Die werd kapitein van het derde regiment van Husards van de Franse republiek. Een regiment dat thans nog steeds bestaat. De lijst van de lotelingen vermeldt dat hij vrijwilliger was en beschrijft hem als volgt: (vertaling) "twintig jaar oud, 1,76 meter groot, bruin haar, blauwe ogen, dikke neus, middelmatige mond, ronde kin, hoog voorhoofd, langwerpig aangezicht".⁶

Het huis dat zij bewoonden was opgericht op cijnsgrond van de paters miniemen, aan wie de bewoners een jaarlijkse cijns moesten betalen. Dat goed werd hen openbaar toegewezen op verzoek van de procureur van de stad Geraardsbergen, Charles Droesbeke, curator van de failliete boedel van Jan-Baptiste Rens⁷. Emmanuel heeft die koop van 14 maart 1775 tegen de prijs van 775 gulden bekomen⁸. Hij verkocht dat huis 12 jaar later, op 27 juli 1787 voor de prijs van 800 gulden⁹.

Dat huis in de Brugstraat was te klein voor 9 kinderen. De ouders lieten dus een grotere woning bouwen in de *Nederhunneghemstraat*, nabij de Lessensepoort. Dit is de huidige Hunnegemstraat, die dicht bij de Dender ligt. Daar exploiteerden zij

een handel in wijn.¹⁰ Hun nieuwe woning paalde aan de stadsvesten, aan het Hunnegemklooster en ook aan de Kleine Dender, de arm van de Denderderrivier. Dus vond Emmanuel die ligging geschikt om er een oliemolen te bouwen.

Met een ceremonieel verzoekschrift van 29 april 1774 richtte hij zich tot: "*Les Président et Gens des Comptes de l'Impératrice Douairière, Reine de Hongrie, de Bohème, Archiduchesse d'Autriche, Duchesse de Bourgogne et caetera, Comtesse de Flandres, de Hainaut, de Namur et caetera (...)*"... om voor die molen een vergunning te bekomen.

Hij zal die vergunning nooit krijgen, omdat de abten van de Sint-Adriaansabdij sedert de 16de eeuw het monopolie op alle molens in Geraardsbergen bezaten. De stad had reeds in 1548 aan voormelde abdij het voorrecht (privilegie) op de watermolens in de Dendervallei gegeven, zodat zonder instemming van de abt niemand een molen mocht uitbaten. De opeenvolgende abten weigerden stelselmatig toestemming te geven, alhoewel het aantal bestaande molens in de streek onvoldoende was.¹¹

Het is niet uitgesloten dat die weigering Emmanuel heeft aangespoord om zich tot het nieuwe, meer democratisch, Franse regime te richten. Hij werd tijdens de twintig laatste jaren van zijn leven een actieve medewerker van het hier door Frankrijk gevestigd bestuur. Hij vervulde zijn eerste opdrachten in Geraardsbergen, maar vanaf 1801 woonde hij in Gent en vervolgens vanaf 1807 in Oudenaarde. Hij bekleedde de functie van *commissaire du Pouvoir Exécutif*¹².

De filosofie die aan de grondslag lag van de Franse omwenteling had reeds vorm gekregen in de 18de eeuw, in een

4. M.VAN KERCKHOVEN, *Het heiligdom Onze-Lieve-Vrouw van de Oudenberg*, Geraardsbergen, 1987, p. 23-24.

5. RAG, OGA (Oud Gemeentelijk Archief) Ger, nr. 882ter.

6. RAG, HGA (Hedendaags Gemeentelijk Archief) Geraardsbergen, nr. 2150 (oud nummer).

7. RAG, OGA Ger, nr. 437, f° 181 en nr. 485: vereffening van 26 februari 1777 van de boedel van Jan-Baptiste Rens, om zijn schuldeisers te kunnen betalen. Verwantschap met laatstgenoemde is onzeker.

8. RAG, OGA Ger, schepenakten, nr. 1506, f° 222.

9. RAG, OGA Ger, schepenakten, nr. 1510, f° 122.

10. RAG, OGA Ger, schepenakten, nr. 1506, f° 228, akte van 29 april 1775 en nr. 1509, akte van 05 september 1785.

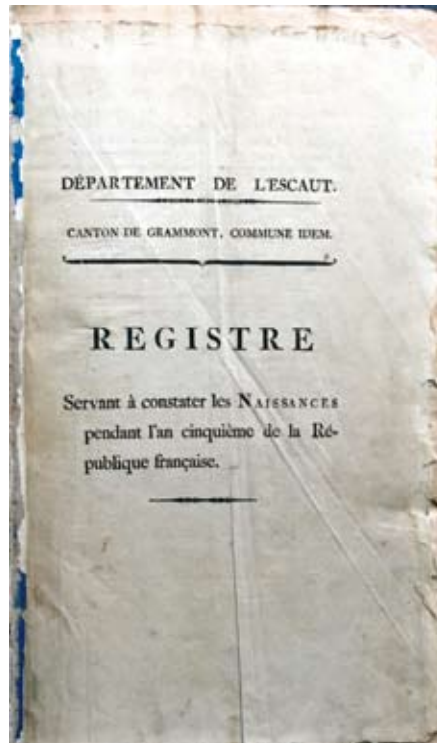
11. *Bulletijn der Geschied- en Oudheidkundige Kring van Gent*, 20ste jg., p. 85, nr. 199.

12. Commissaris van de uitvoerende macht.

groot deel van Europa. Schuchtere toegevingen werden stilaan toegestaan tot voor 1789, maar die waren onvoldoende om de misnoegdheid van het volk het zwijgen op te leggen.¹³ Het *ancien régime*, gesteund op het gezag van een onschendbare Koning, die privileges toekende aan de adel en sommige hoge kerkleiders, moest plaatsmaken voor een nieuw en modern stelsel. De burgerlijke gelijkheid en vrijheid eisten de afschaffing van het sedert eeuwen verouderd feodaal stelsel. De scheiding van kerk en staat moest de regel worden. Voor de eerste maal spraken in de *Assemblée Nationale* van Frankrijk over *les droits de l'homme*, de rechten van de mens.

Het Frans bewind besliste dat het Belgisch gewest bij Frankrijk werd aangehecht, zodat alle inwoners de Franse nationaliteit kregen. Ons gewest werd verdeeld in negen departementen, die ongeveer nog steeds overeenstemmen met onze huidige tien provincies. De departementen werden verdeeld in arrondissementen waar rechtbanken van eerste aanleg moesten zetelen en de arrondissementen in kantons waar vrederechters zouden zetelen. In elke gemeente van 5.000 inwoners of meer moest een moderne burgerlijke stand komen, om akte te nemen van de geboorten, de huwelijken en de overlijdens ter vervanging van de parochieregisters van de pastoors.¹⁴

Ons Belgisch gewest had nog nooit een zo grondige hervorming van gerechtelijk en administratief bestuur gekend. Voor al die rechtbanken en gemeentebesturen moesten betrouwbare mensen worden gevonden, die bereid waren aan de opbouw van die nieuwe instellingen mee te werken. Dit was een van de eerste taken van de commissarissen. Die opbouw was niet eenvoudig, omdat de rechters

Voorpagina van het eerste doopregister van Geraardsbergen, in gebruik genomen in het jaar V (= 1796) van de republikeinse kalender. Dit betekent meteen de aanvang van de moderne burgerlijke stand.

minimaal werden betaald en het gemeentepersoneel kosteloos werkte. De vergoedingen aan de commissarissen toegekend waren ook langs de lage kant.¹⁵

Commissaris Emmanuel Rens kreeg nog andere opdrachten, minder aangename taken uit te voeren, althans volgens het boek van De Potter en Broeckaert¹⁶. Hij zou in opdracht van het Directoire: "(...) de weinig eervolle last hebben aanvaard de getrouwe priesters, die zich schuil hielden, op te sporen en in hechtenis te nemen. Zekeren dag kwam hij met gewapende mannen de gebouwen en meubelen van het Beaupré klooster in beslag nemen."

Het is fout te laten veronderstellen dat onder het Frans gezag de pries-

ters systematisch werden vervolgd. Degene die instonden voor het onderwijs of de ziekenverzorging werden niet alleen in hun functie behouden, maar zelfs aangemoedigd. De andere congregaties werden verplicht vanaf 5 januari 1797 hun leden met volledige identiteit en verklaring van hun bestaansmogelijkheden in het gemeentehuis te laten inschrijven. De goederen van degene die daaraan geen gevolg gaven, konden in beslag worden genomen en vervolgens openbaar verkocht.¹⁷ Aldus Pirenne, die zeker niet als een sympathisant van de Franse revolutie kan worden beschouwd.

Soms kon commissaris Rens ook vergunningen afleveren. De archiefbewaarder van de Geraardsbergse toneelvereniging *Sint Pieter Vreugd en Deugd*¹⁸ bezorgde mij een kopie van de haar meer dan 200 jaar geleden toegekende vergunning: "De toneelkunst belevende Borgers der Stad Geerardsberge geven bij deezen kennisse aen hunne overheden municipael en aen wie het behoort ten zelven Canton, dat zij voornemens zijn te vertoonen het treurspel Demophontes op den 8^e Xbre 1797en het zelven bij aenhoudentheid te blijven verbeelden geduerende die zelve maend Xbris op den theater geërigteert ten huyze van den borger Frans de Gernier. Item Geerardsberge op 7e Xbris 1797. (ondertekend) E. L. Rens. hiertoe gecommiteert."

Emmanuel kreeg zelfs opdracht de begroting van openbare instellingen te controleren.

Hij vroeg dus verslag op te maken over het beheer van het hospitaal van de stad Geraardsbergen. In zijn hoedanigheid van "commissaire du directoire exécutif à Grammont" beval hij aan de "commissaires de l'hospice civil" (de bestuurders van het burgerlijk hospitaal) verslag uit

13. H. PIRENNE, *Histoire de Belgique*, Tome 3, Bruxelles, p. 285.

14. *Ibidem*, p. 326.

15. *Ibidem*, p. 331.

16. F. DE POTTER & J. BROECKAERT, *GESCHIEDENIS van de Gemeenten van de Provincie Oost-Vlaanderen*, s.l., 1897, Grimmingen, p. 24.

17. H. PIRENNE, *Histoire de...*, p. 335.

18. In 1797 is er nog sprake van de Rederijkerskamer van Sint-Petrus (de Thaboristen).

De Oudenbergkapel op het einde van de 19de eeuw

te brengen over hun beheer. Hij verzocht hen de "*nonnes qui ci-devant vivaient au dépens du revenu de l'hôpital*" te vervangen door "*des servantes n'ayant jusqu'ici témoigné aucune aversion pour le régime républicain*". De zusters die vroeger leefden op kosten van het hospitaal, moesten vervangen worden door dienstmeiden, die tot heden toe geen afkeer voor het republikeins regime hadden getoond.¹⁹

Aangezien de Belgen de Franse nationaliteit hadden bekomen, waren de in Parijs gestemde wetten ook op hen van toepassing. Door de afschaffing van het feodaal stelsel moest het private eigendomsrecht worden beschermd. Dit gebeurde met de organieke wetten van 15 februari en 22 mei 1796 op het hypotheccair stelsel. Met de wet van 17 juni 1796 werd het huwelijk een burgerlijk contract en kregen de gehuwden de mogelijkheid van echtscheiding door onderlinge toestemming. De wet van 7 oktober 1796 zorgde voor de inrichting van burgerlijke hospitalen en van het officieel onderwijs... dit laatste zou in België nog ja-

ren wachten om realiteit te worden. Er werd tevens een einde gemaakt aan de bevoegdheid van burgemeesters en schepenen om akten te verlijden en het modern notariaat kreeg een eerste wet op 29 september en 6 oktober 1791, gevolgd door de thans voor een groot deel nog bestaande wet van 25 ventôse jaar XI (16 maart 1803).²⁰

Maar de belangrijkste bladzijden zijn nog steeds die van ons Burgerlijk Wetboek, of *Code Napoléon*, die de juristen in verscheidene Europese landen vandaag de dag bijna dagelijks ter hand nemen.

De hervormingen ingevoerd door al die wetten moesten aan het volk duidelijk worden gemaakt. Dit was de taak van de commissarissen, die zouden zorgen voor de invoering van een moderne staat. Gewone mensen moesten voortaan aanvaarden dat de belangrijke gebeurtenissen in hun leven niet meer in de parochieregisters moesten komen, maar wel in de registers van de burgerlijke stand. Wie een huis had gekocht of een huwelijkscontract wenste, moest niet meer bij burge-

meester en schepenen, maar bij een door de overheid benoemde notaris. Er is niet alleen onbegrip ontstaan, maar gedurende enkele jaren ook tegenwerking.

Na in de Brugstraat en in de *Nederhunneghemstraat* te hebben gewoond, ging Emmanuel zich in de Wijngaardstraat vestigen. Dat huis verkocht hij bij akte verleden door notaris Bijl te Geraardsbergen op 23 germinal XI. (13 april 1803). Vanaf 1801 vestigde Emmanuel zich in Gent. Toen was hij reeds weduwnaar. Zijn echtgenote, Angelina Joanna de Bruyne is in Geraardsbergen op 16 juni 1798 (28 prairial jaar VI) overleden. In 1807 woonde hij in Oudenaarde. Het is niet uitgesloten dat hij door zijn optreden als ambtenaar van het Franse uitvoerend gezag in Geraardsbergen vijanden kreeg en daardoor zijn geboortestad verliet. In die grote steden kon de commissaris een verborgen leven lijden. Maar hij kwam als trouwe Geraardsbergenaar hier in 1815 terug en overleed in zijn geboortestad op 2 februari van dat jaar.

Emmanuel Rens heeft de overgang van het *ancien régime* naar een moderne staat, met staatsvormingen, burgerlijke en gerechtelijke hervormingen meegemaakt. Zulke grondige wijzigingen hadden onze gewesten nooit eerder meegemaakt. Hij heeft ertoe bijgedragen om de betekenis van vrijheid en gelijkheid hier te verspreiden. Dit werden voortaan tijdloze en universele begrippen.

Jean-Louis Rens

jean.louis.rens@telenet.be

19. G. DE VOS, *Inventaris der handvesten van "Onser Lieven Vrouwen Gasthuys", "Senter Margrieten Begynhof, en 's' Keyzershof of Meisjesweezenhuis" van Geeraardsbergen*, Geraardsbergen, 1880, p. 225, nr. 1278 van 15 floréal jaar VI (4 mei 1798).

20. H. PIRENNE, *Histoire de...*, p. 334.